

*Семіда О. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 1
факультету лінгвістики**Національного технічного університету України**«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

МЕТАФОРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ ВИБОРИ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ)

Анотація. Сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються спрямованістю на виявлення різних текстових структур, їх систематизацію та дослідження впливу на адресата. Зокрема, в центрі уваги учених опиняється медійний дискурс та дослідження різних тематик у його межах.

У статті визначено поняття концептуальної метафори, досліджено джерела її виникнення та особливості функціонування в медійному дискурсі, присвяченому тематиці виборів. Концептуальну метафору розглянуто як засіб формування образу та лінгвокогнітивного сприйняття соціальної події у ЗМІ, як засіб створення її оцінки та ставлення до неї. Вона є механізмом усвідомлення реальної картини світу, в якому перетинаються сфера-джерело та сфера-ціль на основі подібності понять чи явищ із відповідним перенесенням, співвіднесенням ознак абстрактних речей із речами реального світу. Таким чином, відбувається усвідомлення абстрактних понять через співвіднесення із власним практичним досвідом. У статті розглянуто особливості метафоричної презентації концепту ВИБОРИ на матеріалі видань англійської преси, англійських новин. Аналіз засобів метафоричної вербалізації концепту, репрезентованого лексикографічними одиницями та контекстами з публіцистичних видань англійською мовою показав, що концепт ВИБОРИ в англійському дискурсі представлено такими релевантними концептуально-метафоричними сферами: ВІЙНА, ПЕРЕГОНИ, ЗЛОЧИН, ШЛЯХ. Окреслено прагматичний потенціал зазначених домінуючих метафоричних моделей та їх зв'язок з інтенціями адресанта. Обґрунтовано, що використання цих моделей у сучасному медійному дискурсі сприяє формуванню у свідомості потенційного адресата цілісного образу виборів, що містить оцінні та прагматичні характеристики. Дослідження зазначених концептуальних метафор дало змогу визначити стереотипи сприйняття процесу виборів та виявити оцінні механізми подій виборів, що висловлюється імпліцитно за допомогою концептуальних метафор. Перспективами подальших досліджень вбачаємо дослідження концептуальної метафори як інструменту вираження образного, оцінного та понятійного складників.

Ключові слова: концептуальна метафора, сфера-джерело, сфера-ціль, оцінка.

Постановка проблеми. Для сучасного медійного дискурсу є характерним зображення усіх соціальних та політичних явищ, які відбуваються в суспільстві. Одним із найголовніших рушійних процесів у будь-якому демократичному суспільстві є вибори. Період виборів для кожної країни – це період політичних та соціальних зрушень, коли викривається чимало нега-

тивних тенденцій, панують атмосфера боротьби та войовничий настрої. Усі ці тенденції та настрої знаходять своє відображення в засобах масової інформації. Журналісти відтворюють реальну картину у своїх статтях, концептуалізуючи та кодуєчи реальність за допомогою мовних та позамовних засобів із тим, щоб адресат міг розгорнути цю реальність, сприйняти та усвідомити закодовану інформацію. Актуальність дослідження зумовлена інтересом сучасної лінгвістики до вивчення процесів концептуалізації та категоризації різних форм репрезентації знань та до концептуальної метафори зокрема, оскільки вона є одним із засобів концептуалізації знань. У статті ми розглядаємо особливості метафоричної вербалізації концепту ВИБОРИ на матеріалі сучасного англійського медійного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим засобом інтерпретації та створення оцінки подій у ЗМІ, на нашу думку, є концептуальні метафори, оскільки вони є одним з основних лінгвістичних інструментів прагматичного впливу та відтворення, передачі інформації разом з оцінкою та ставленням мовця до неї. Концептуальні метафори настільки вкорінилися в наше життя, що ми їх сприймаємо автоматично, не усвідомлюючи та не аналізуючи. Діючи ще й на підсвідомому рівні, вони мають потужний прагматичний потенціал. Їх інтерпретація пов'язана з фондом спільних знань та переконань учасників комунікації, кожна метафора інтерпретується в унікальному для неї контексті [1].

Представники когнітивного напрямку дослідження метафори (Дж. Лакофф, М. Джонсон, А. Баранов, М. Блек, Ю. Караулов) розглядають її як когнітивний механізм, що організує наші думки, оформлює судження та структурує мову. Вчені досліджують функціонування метафори в різних типах дискурсів, зокрема в медійному та політичному (Х. Дацишин, В. Дем'яков, В. Дубик, І. Кобозєва). На основі таких досліджень ми бачимо, що концептуальні метафори є невід'ємними структурними елементами цих видів дискурсів.

Сучасна когнітивістика розглядає метафору як спосіб пізнання, структурування та оцінки світу. Використовуючи метафори, людина прагне в процесі комунікації змінити присутню у свідомості адресата мовну картину світу. Тому дослідження спрямовані на виявлення таких когнітивних метафоричних структур, визначення особливостей їх формування, вживання, оцінності тощо [2]. Дж. Лакофф і М. Джонсон розглядають метафору як механізм, що структурує нашу повсякденну концептуальну систему та накладає наш практичний досвід на абстрактні поняття реального світу. Вчені визначають концептуальну метафору як когнітивний механізм, при якому

перетинаються різні концептуальні сфери. Під час метафоризації знання і досвід у вигляді моделей мислення переносяться зі сфери-джерела у сферу-ціль [3]. Між сферою-джерелом та сферою-ціллю існує тісний взаємозв'язок, що встановлюється на основі рис подібностей. Згідно із С. Жаботинською, встановлення таких взаємозв'язків та відповідностей лежить в основі утворення концептуальних метафор і саме вони допомагають усвідомити те, що не сприймається перцептивно [4]. З. Ковешес зазначає, що в основі когнітивних метафор лежать систематичні відповідності і ці метафори є важливим засобом вираження думки та світосприйняття, оскільки дають змогу зрозуміти абстрактні поняття в межах більш конкретних та структурованих [5].

Визначаючи метафору як важливий компонент медійного дискурсу, віддаючи належне її прагматичним та оцінним функціям, вчені визнають її як інструмент категоризації та пересмислення понять. Так, О. Чорна, досліджуючи функціонування концептуальних метафор у пресі, робить висновок, що найтипівішими є концептуальні метафори, які позначають суспільно-політичні реалії (гілки влади, податковий прес, архітектура безпеки, хвиля страйків, реформи тощо) [2, с. 639].

Характеристиками медійного дискурсу є його інформативність, оцінність та прагматична спрямованість [6]. Дискурс в умовах масової комунікації об'єднаний прагненням впливати на реципієнта, підготувати його до адекватної соціокультурної взаємодії. Це зумовлено необхідністю інформувати масового адресата про суспільно значущі проблеми та події, формувати суспільну оцінку цих проблем і подій, що визначає функції дискурсу ЗМІ – інформативну та прагматичну [7, с. 136; 8]. Оцінна функція зумовлена стратегією мовленнєвого впливу на адресата, і формування суспільно-політичної думки є актуальним полем для дослідження сучасної мовної ситуації в медійному дискурсі. Концептуальна метафора є також одним із засобів створення оцінки в медійному дискурсі, оскільки вона дає змогу втілити всі інтенції та приховані змісти. Ми вважаємо, що кожна метафора є оцінною, вона є засобом вираження прихованої оцінності. Основним призначенням метафор є донесення до одержувача інформації яскравого образу, що запам'ятовується, і створення за його допомогою ціннісного (позитивного чи негативного) ставлення, громадської думки [7, с. 137]. Що стосується оцінної функції метафори в ЗМІ, то зазначається тяжіння до подання переважно негативної оцінки, що саме по собі має більший прагматичний ефект.

Метою статті є визначення особливостей вербалізації концепту ВИБОРИ в англійському медійному дискурсі. Мета статті передбачає комплексне виявлення, опис та аналіз метафоричних моделей, які активно використовуються в текстах визначеної тематики. Об'єктом дослідження стали концептуальні метафори, які використовуються для опису та інтерпретації виборів у США. Предметом вивчення виступають лексичні засоби вербалізації концепту, представлені лексикографічними одиницями та контекстами з публіцистичних видань англійською мовою. Відбір метафор у статтях про вибори у США здійснювався методом суцільної вибірки, мовний матеріал аналізувався відповідно до тематики сфер джерела та цілі. Матеріалом дослідження було вибрано статті з періодичних англійських онлайн-видань (USA Today, BBC News, Daily Express, The Guardian), присвячені різним подіям виборів у США. Аналіз лінгвістичного матеріалу дав змогу виявити засоби зображення

та особливості метафоричної презентації концепту ВИБОРИ в англійській картині світу.

Виклад основного матеріалу. Цікавою в плані нашого дослідження є робота О. Склярвої, в якій здійснено спробу аналізу метафоричних структур, що використовуються авторами для актуалізації знань про різні аспекти життя американського суспільства та Сполучених Штатів загалом. Було розглянуто концепт АМЕРИКАНСЬКА НАЦІЯ з метою виявити національні особливості американського суспільства. Учена виявила, що для репрезентації смислів, закладених у концепті АМЕРИКАНСЬКА НАЦІЯ, автори науково-політичних текстів про Сполучені Штати використовують п'ять основних видів метафори: рослинну, будівну, метафору дороги, військову та предметну метафору [9]. Введення номінацій з інших сфер може подати ставлення до події, створити її оцінку, підкреслити важливість чи навіть знецінити подію.

У результаті нашого дослідження можна зробити висновок, що такі сфери, як ВІЙНА, ПЕРЕГОНИ, ЗЛОЧИН, ШЛЯХ, є невичерпним джерелом метафор для опису концепту ВИБОРИ. Такі концептуальні метафори утворюють метафоричну модель, яка існує у свідомості мовців. Ця модель утворюється на основі фреймового моделювання концептів на основі пропозицій, що описують актантів концепту (самостійних сутностей, наділених низкою властивостей та ознак), що подаються за допомогою різних предикатів, мовних слів чи виразів, які означають певну властивість предмета чи його приналежність [6].

1. ВИБОРИ – ВІЙНА.

Аналізуючи осмислення таких метафоричних моделей, можна зазначити, що найпоширенішою метафорою, що використовується для репрезентації процесу виборів, є метафора зі сферою-джерелом ВІЙНА. Актанти виборів – вибори, кампанія, різні штати, виборці – набувають ознак зі сфери-джерела ВІЙНА. Поширеність такої метафоричної моделі говорить про те, що в нашій свідомості вибори асоціюються з чимось негативним, небезпечним та містять такі метафоричні репрезентації: вибори – битва, результат – програш, перемога, штати – укріплення, поле бою, дії – атакувати, вигравати. Процес виборів постає перед читачем як битва (*battle*), штати описуються як поле бою або укріплення (*battleground states, stronghold*), а дії представлені лексемами «атакувати», «вигравати» (*continue its attack, win, capture*). Використання таких метафор для зображення виборів надає оцінці негативного спрямування, можна сказати, що цей процес зображується за допомогою метафори з негативною оцінкою, щоб перенести таку оцінку на сам процес виборів. Наприклад, *A multi-state legal battle launched by President Donald Trump's reelection campaign is continuing (USAToday, 6.11.20)*

Joe Biden has captured the White House (BBC, 2020).

Цікавим є використання колоративів для характеристики електорату: *ruby-red, blue, black*. За допомогою них зображується прихильність штату до певного кандидата. Наприклад, штати, в яких більшість голосів набрали республіканці, описуються і зображуються червоним кольором: *Georgia, a traditionally ruby-red state*. Штати, в яких перемогли демократи, – синім кольором: *Wisconsin, another "blue wall" battleground state*. Зокрема, зустрічаємо колоративну характеристику електорату в США не лише залежно від прихильності до кандидата, але й залежно від кольору шкіри виборців: *Georgia has recently become more of a battleground state due to*

its growing *black electorate* (чорний електорат). Штати, які вагаються з вибором, так звані сумнівні штати, називають *the swing state* (штат, що не визначився, вагається).

Цікавим є зображення виборців у межах метафоричної моделі ПОБАЧЕННЯ. Виборцям догоджають, як на побаченні: *Democrats are courting youth voters* (USAToday, 4.11.2019).

Кожен голос є силою, зброєю у цій війні, прослідковується використання метафори зі сферою-джерелом СИЛА: *I know when people use their vote, it's their power* (USAToday, 11.14.20).

Отримання голосів, бюлетенів порівнюється із врожаєм. Підрахунок бюлетенів – збір врожаю, отримання результатів: *Trump campaign lawyer Matt Morgan baselessly referred to "improperly harvested ballots" in Georgia* (USAToday, 10.11.20). Також голоси на виборах порівнюються з прибутком: *Democrats would need a net gain* (USAToday, 11.10.20)

2. ВИБОРИ – ЗЛОЧИН

Іншою поширеною концептуальною метафорою, яка вживається в англійській пресі для опису виборів, є метафора зі сферою-джерелом ЗЛОЧИН. Використання такої метафоричної моделі зумовлене бажанням передати негативну оцінку процесу виборів. У зоні-перетині сфери-джерела та сфери-цілі зустрічаємо такі лексеми: звинувачення (*allegation, accuse*), шахрайство (*fraud*), крадіжка (*theft, steal*). Наприклад, *The allegations, presented without evidence, ...he leveled a series of baseless claims against the system of counting presidential ballots and accused Democrats of trying to "steal" the election* (USAToday, 14.11.20).

President Donald Trump has claimed, without offering evidence, that the election was overrun by fraud and his campaign filed a number of lawsuits... (USAToday, 5.11.20)

3. ВИБОРИ – ПЕРЕГОНИ

У межах метафоричного концепту ПЕРЕГОНИ відтворюється така характеристика виборів, як стрімкість, швидкість, боротьба за першість. Цей метафоричний концепт репрезентується лексемами *rally, race: this year's Senate races, the presidential race between President Donald Trump and former Vice President Joe Biden*.

4. ВИБОРИ – ШЛЯХ

Зустрічаємо зображення процесу виборів у межах сфери-джерела ШЛЯХ. Проте метафори, які зустрічаємо, свідчать не про спрямування курсу чи курсу до мети. У межах цього концепту описується ризик та небезпека, з якою стикаються кандидати під час виборчих перегонів: *navigate the most serious threats, navigate the political obstacles*. Наприклад, *The Trump legal offensive is led by a core group of familiar players who have helped the president navigate the most serious threats to his administration* (USAToday, 5.11.2020).

Biden and his team found a way to navigate the political obstacles (BBC, 2020).

Проаналізований матеріал показав, що сучасний англійський медійний дискурс характеризується використанням великої кількості концептуальних метафор. Їх використання зумовлене бажанням досягти певного прагматичного ефекту, оскільки медійний дискурс формує суспільну думку. Аналіз метафоричних моделей у відтворенні виборів у США дав змогу виявити тенденції розвитку, які панують в американському суспільстві, а також відтворити ставлення та оцінку події. Цікаво, що проаналізовані концептуальні метафори є переважно носіями негативної оцінки, передають негативні емоції, про що свідчить запозичення негативно забарвлених лексем: theft (крадіжка),

fraud (шахрайство), obstacles (перешкоди), allegation (звинувачення) тощо. Учені зазначають, що у пресі функціонує переважно політична метафора, яка лежить на перетині індивідуального світосприйняття та загальноприйнятого, колективного інтерпретування політичних процесів, подій, явищ та особистостей. А повторюваність таких метафор призводить до виникнення стереотипів сприйняття подій та уявлень [2].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що метафоричні концептуальні моделі для опису виборів в англійському медійному дискурсі будуються на основі оцінних стратегій та прагматичних інтенцій адресанта. Матеріал новинних онлайн-видань за 2019–2020 рр. свідчить, що в період останніх виборів у США отримали розвиток метафоричні моделі, в яких превалюють вектори насилля, боротьби (війна, перегони, злочин). Такі метафори створюють в основному негативну оцінку процесу виборів у США. Можна стверджувати, що метафора допомагає інтерпретувати певні політичні процеси. Проблема дослідження концептуальних метафор у медіадискурсі є важливим механізмом конструювання образу певної події та створення її оцінки.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо вивчення універсального та специфічного характеру метафоричних одиниць у медійному дискурсі, що використовуються для опису різних тематик, а також дослідження метафори як засобу впливу та оцінки.

Література:

- Ritchie D. "ARGUMENT IS WAR" Or is it a game of chess? Multiple meanings in the analysis of implicit metaphors. *Metaphor and Symbol*, 2003. №18(2). С. 125–146. https://doi.org/10.1207/S15327868MS1802_4
- Чорна О.О. Особливості функціонування метафори в політичному дискурсі сучасної публіцистики (на матеріалі української та чеської періодики). *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. № 9. С. 637–643. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2013_9_94
- Lakoff G. *Metaphors We Live By*. Chicago, 1980. 193 p.
- Жаботинская С.А. Концептуальная метафора: процедура анализа для множественных данных. *Актуальні проблеми менталістики* : зб. ст. за матер. VII Міжнар. наук. конф., м. Черкаси, 2011. С. 3–6.
- Kövecses Z. *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). New York: Oxford University Press, 2010. 374 p.
- Семида О.В. Метафоризація концепту RADIATION у текстах на екологічну тематику. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2019. № 42(2). С. 105–108. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.42.2.26>
- Чаюк Т.А. Оцінка як засіб лінгвокультурологічної маркованості англійського дискурсу ЗМІ. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2019. № 1. С. 135–139. [https://doi.org/10.35433/philology.1\(89\).2019.135-139](https://doi.org/10.35433/philology.1(89).2019.135-139)
- Карасик В.И. *Языковой круг : личность, концепты, дискурс*. Москва : Гнозис, 2004. 477 с.
- Склярова О.П. Метафоричне зображення американської нації у сучасних науково-популярних текстах. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. № 91(1). С. 160–165.

Semyda O. Metaphorical modeling of the concept elections (on the material from modern English newspapers)

Summary. Modern linguistic studies can be characterized by the presence of different text structures, systematization and investigation of their influence on the media addressee. Media discourse which covers all the up-to-date topics from

different spheres of life is in the focus of such studies. The analysis of media context can be successfully fulfilled via conceptual metaphors study encountered in the media discourse.

In the article in question the definition of a conceptual metaphor is given. The sources of conceptual metaphors and their characteristic features are revealed. Within this context, a conceptual metaphor is understood as a cognitive perception mechanism which is formed by overlapping of the source domain and target domain on the basis of the similarity principle. The conceptual metaphor is regarded as a means of creation, evaluation and linguocognitive perception of the certain theme in the media discourse. The aim of the article is to define metaphorical representation of the concept ELECTIONS in the English linguocognitive worldview. Modern online articles from popular English newspapers and other news sources served as the material for the study. The analysis showed that the concept ELECTIONS is reflected within such metaphorical source domains: WAR,

RACES, CRIME, ROAD. The pragmatic potential of these dominant metaphors was revealed, the sender's intentions within these metaphorical models were studied. The conducted research showed that mentioned conceptual models reflect the perceptive image of the elections process and contain its evaluative and pragmatic features. The studied conceptual metaphors bear negative evaluative features of the event and have negative lexemes on the domains intersection, like *allegation, fraud, obstacles, battle*. Within this study evaluative and pragmatic features of the concept ELECTIONS were analyzed. The study presents metaphor as an imagery tool for evaluation and perception. Suggestions for future investigations are the study of the conceptual metaphor's role in the image creation. The results of this research might be used for modeling concepts, metaphoric models as well as for other linguocognitive studies.

Key words: conceptual metaphor, source domain, target domain, evaluation.